

RAZLIKE IZMEĐU MALOLJETNIH DELINKVENATA I NEDELINKVENATA U ODNOSU NA PRIHVAĆENE VRIJEDNOSTI*

Danko Bakić

Zavod za preodgoj maloljetnika
Glina, Turopolje

Izvorni znanstveni članak

UDK 343.915 (497.5)

Primljeno: srpanj 1995.

Na uzorku od 170 ispitanika (maloljetni delinkventi N=71, maloljetni nedelinkventi N=99) ispitane su razlike u prostoru vrijednosti koje prihvaćaju. Razlike su utvrđene metodom robusne diskriminativne analize. Ekstrahirana je jedna diskriminativna funkcija koja je najvećim dijelom definirana s četiri varijable: poslušnost, lagodan život, novac i odanost. Svim tim vrijednostima veću važnost pridaju maloljetni delinkventi. Na osnovi tih rezultata čini se da delinkventi veću važnost pridaju orijentaciji hedonizma (lagodan život, novac) te da su nešto skloniji autoritarnosti (poslušnost) i nekritičkom vezivanju za uže grupe (odanost) od nedelinkvenata.

1. UVOD

Suvremeni pristup u humanističkim znanostima promatra čovjeka kao složenu bio-psiho-socijalnu strukturu (Kovačević, Stančić, Mejovšek, 1988). Ponašanje čovjeka uopće, pa tako i delinkventno ponašanje, ne može se potpuno objasniti niti jednim izoliranim segmentom unutar te strukture, nego ono proizlazi iz kompleksnog međudjelovanja mnogobrojnih činitelja sadržanih unutar biološke, psihološke i socijalne substrukture složenog sustava kakav je čovjek. Iz međudjelovanja svih tih činitelja u nekih pojedinaca kod kojih je ta konstelacija osobito nepovoljna mogu nastati teškoće socijalne integracije u socijalnu okolinu, koje se najčešće odražavaju kroz poremećaje ponašanja. Ti poremećaji mogu varirati od blažih, devijantnih oblika ponašanja, pa do težih poremećaja koje nazivamo kriminalnim ili, kad su u pitanju maloljetnici, delinkventnim ponašanjem. Jedan od činitelja koji djeluju unutar bio-psiho-socijalne strukture jesu i vrijednosti koje pojedinac prihvaća.

Zbog takve uloge vrijednosti u objašnjenju čovjekovog ponašanja, logično je da su one ušle u područje interesa raznih društvenih disciplina. Vrijednostima se prva počela baviti filozofija, ali na spekulativnoj a ne empirijskoj razini. Njoj se kasnije pridružuju i antropologija, sociologija i psihologija (Ajduković, 1989). Zbog toga je razumljivo da se u literaturi može naći mnoštvo različitih definicija vrijednosti. Ajduković (1989) smatra da se analizom većeg broja definicija vrijednosti mogu uočiti dva osnovna shvaćanja koja pojedini autori prihvaćaju u pogledu opće uloge vrijednosti:

* Članak je dio magistarskog rada pod istim naslovom obranjenog 27. siječnja, 1995. na Fakultetu za defektologiju Sveučilišta u Zagrebu.

1. vrijednosti kao standardi izbora odnosno vrijednosti kao preferencije,
2. funkcija vrijednosti u prilagodbi odnosno orijentaciji individua u svijetu.

Ne navodeći na ovom mjestu razne definicije vrijednosti, napomenimo kako Radin (1988) smatra da većina tih definicija sadrži neke zajedničke elemente, i to: poželjnost (vrijednosti kao aspekt motivacije), selekcija (djeluju finalistički na ponašanje pojedinca), stabilnost (trajnost u ljudskoj svijesti), težnja za sustavnošću i pozitivnosti.

S druge strane, postoje i određene dileme u pogledu određenja pojma vrijednosti:

1. jesu li vrijednosti svojstvo nekoga ili svojstvo nečega (Magdalenić, 1988) tj. jesu li više subjektivne ili objektivne,

2. postoji li neki manji, unaprijed zadani broj vrijednosti ili vrijednost može biti bilo što, od važnosti subjektu (Budanovac, 1991). S obzirom na te dileme Petrović (1973) dijeli definicije vrijednosti na restriktivno-perfekcionističke i pluralističko-motivističke.

Uz pojam vrijednosti usko je povezan i pojam vrijednosnih orijentacija. Rot i Havelka vrijednosne orijentacije određuju kao opća načela ponašanja i djelovanja u vezi s određenim ciljevima čijem se ostvarivanju teži (Rot, Havelka, 1973). Radin (1988) smatra da su granice između vrijednosti i vrijednosnih orijentacija vrlo fluidne, tako da se i faktorski sklopovi vrijednosti dobiveni istraživanjem mogu proglasiti vrijednosnim orijentacijama, jer upućuju na složene strukture ciljeva koji transcendiraju puku realnost. Tako i Ajduković (1989) vrijednosne orijentacije određuje kao faktorski sklop vrijednosti koje su statistički značajno i logički povezane.

U ovom radu predlaže se ova definicija vrijednosti: Vrijednosti su preferencije koje se pojavljuju kao ciljevi (finalne vrijednosti), sredstva za ostvarivanje tih ciljeva (instrumentalne vrijednosti) te kao kriteriji kojima se modaliteti akcije procjenjuju kao moralno nedopustivi ili dopustivi sa stajališta pojedinca (moralne vrijednosti).

Takva definicija stavlja težište na međuodnos ciljeva i sredstava, koji smatramo vrlo važnim za nastanak delinkventnog ponašanja. Naime, na osnovi prihvaćenih finalnih vrijednosti pojedinac odabire svoje ciljeve, a kroz složen evaluacijski proces (Bakić, 1995) selekcionira sredstva te na kraju izlučuje one koje je procijenio najprikladnijim za ostvarenje odabranog cilja. To sredstvo tada postaje instrumentalna vrijednost. Ondje gdje subjekt odabere društveno nedopušteno sredstvo za ostvarenje zadanog cilja javlja se delinkventno ponašanje.

Istraživanja vrijednosti, a osobito takva istraživanja maloljetničke populacije, nisu osobito brojna.

Petrović (1973) je ispitivanjem 174 delinkventa i 164 nedelinkventa utvrdila da je kod delinkvenata izraženija hedonistička vrijednosna orijentacija, dok je kod nedelinkvenata prisutnija orijentacija samoaktualizacije. Utilitaristička orijentacija je podjednako zastupljena. Delinkventi teže formiraju udaljene ciljeve i češće ispoljavaju trenutne potrebe. Autorica zaključuje kako delinkventi nemaju neki svoj obrnuti sustav vrijednosti, a razlike više postoje u načinu postizanja nego u sadržaju vrijednosti.

Ajduković (1989) u svom istraživanju radi s tri subuzorka delinkvenata različitog delinkventnog statusa, i dva njima komparabilna subuzorka nedelinkvenata (ukupno N=1039). Najveće razlike utvrđene su kod radnih vrijednosti, a najmanje kod vrijednosti psihofizičkog i socijalnog integriteta. Općenito, delinkventi prihvaćaju nepoželjnije vrijednosti od nedelinkvenata. No zanimljivo je da se prilične razlike pojavljuju između samih subuzoraka delinkvenata različitog delinkventnog statusa, što znači da oni s obzirom

na vrijednosti nisu homogena populacija. Autorica zaključuje da delinkventni akt sam po sebi, nije relevantan faktor vrijednosne diferencijacije mladih. Vrijednostne orijentacije mogu se shvatiti kao posredujuća varijabla između nepovoljnog tijeka socijalizacije i delinkventnog ponašanja.

2. PROBLEM ISTRAŽIVANJA

Problem je istraživanja utvrditi razlikuju li se maloljetni delinkventi od nedelikvenata prema tome koje vrijednosti prihvaćaju. S obzirom na to da se vrijednosti dijele na finalne, instrumentalne i moralne, želimo također provjeriti postoje li razlike kod sva tri tipa vrijednosti. Također želimo provjeriti hoće li se pojaviti razlike kod onih vrijednosti za koje se može pretpostaviti da imaju određeni "delinkventoidni" potencijal. Dakako, logično je očekivati da će takve vrijednosti više vrednovati ispitanici iz subuzorka delinkvenata.

3. METODA ISTRAŽIVANJA

3.1. ISPITANICI

Svi su ispitanici muške osobe u dobi od 14 do 18 godina. Ukupan broj ispitanika je 170. Uzorak je podjeljen na dva subuzorka. Eksperimentalni subuzorak čine maloljetnici kojima je izrečena odgojna mjera PBiN uz dnevni boravak u odgojnoj ustanovi, a brojao je 71 ispitanik ($E=71$). Ovi ispitanici su smješteni u Centar za odgoj djece i omladine Dugave u Zagrebu i u Centar za odgoj omladine Banija u Karlovcu. Kontrolni subuzorak čine maloljetnici koji su srednjoškolski učenici Elektrotehničke i elektrostrojarske škole u Zagrebu, a smješteni su u dačkom domu. Taj subuzorak brojao je 99 ispitanika.

3.2. UZORAK VARIJABLI

Prostor vrijednosti opisan je s 19 varijabli Likertovog tipa. U skladu s definicijom vrijednosti u ovom radu, vrijednosti su odabrane tako da reprezentiraju sva tri predložena tipa. Kategoriju finalnih vrijednosti reprezentiraju sljedeće varijable: lagodan život, avanturizam, obitelj, usmjerenost prema cilju, zabava i ljubav. Kategoriju instrumentalnih vrijednosti reprezentiraju: obrazovanje, snalažljivost, rad, red, poslušnost, novac, strpljivost, obzirnost, upornost i odanost. Kategoriju moralnih vrijednosti reprezentiraju: poštovanje zakona, jednakost između ljudi i spremnost da se pomogne drugome¹.

¹ Kao što je kategorizacija vrijednosti na finalne, instrumentalne i moralne hipotetska, tako je i raspodjela vrijednosti u te tri kategorije sasvim uvjetna. Naime, teško je unaprijed odrediti koja je vrijednost za pojedinca finalna, koja instrumentalna a koja moralna. Osim toga, taj odnos ovisi i o vremenskoj perspektivi (Kluckhohn, 1954). Ipak se nadamo da je takva kategorizacija konkretnih vrijednosti najvećim dijelom ispravna.

3.3. METODE OBRADJE PODATAKA

Za obradu podataka primijenjena je metoda robusne diskriminativne analize. Tom metodom ekstrahiraju se diskriminativne funkcije kao glavne komponente standardiziranih vektora grupa. Izračunane su varijance između subuzoraka, kao i unutar samih subuzoraka. Budući da se u istraživanju radilo s dva subuzorka, ekstrahirana je jedna diskriminativna funkcija. Značajnost razlika aritmetičkih sredina testirana je F-testom. Također je izračunana i vrijednost diskriminacije, a da bi se utvrdio selektivni doprinos svake varijable u kreiranju diskriminativne funkcije, izračunan je koeficijent diskriminacije i koeficijent korelacije svake varijable s diskriminativnom funkcijom.

3.4. NAČIN PROVOĐENJA ISPITIVANJA

Ispitivanje je provedeno početkom 1994. i u centrima za odgoj i u Đačkom domu. Ispitivanje u centrima za odgoj provedeno je u malim grupama ispitanika (do 10 ispitanika) uz pomoć odgojitelja. Ispitivanje nedelinkvenata provedeno je odjednom sa svim ispitanicima. Vrijeme rada za oba subuzorka bilo je neoragničeno, a u prosjeku je trajalo oko 40 minuta.

4. REZULTATI I RASPRAVA

Budući da smo u istraživanju imali dva subuzorka ispitanika, robusnom diskriminativnom analizom ekstrahirana je jedna diskriminativna funkcija. U Tablici 1 prikazani su rezultati diskriminativne analize.

Tablica 1. Rezultati diskriminativne analize.

DF	L	F	Q	C1	C2
1	1.6746	134.376	.0000	-.7508	1.0469

Legenda: DF - diskriminativna funkcija

L - diskriminativna vrijednost

F - Fisherov test

Q - vjerojatnost pogreške pri odbacivanju hipoteze da se skupine značajno ne razlikuju

C1, C2 - centrioidi skupina u z-vrijednostima

Na osnovi rezultata u Tablici 1 vidi se da se dva subuzorka značajno razlikuju na diskriminativnoj funkciji uz vjerojatnost pogreške $Q=0$. Pregledom centroida grupa vidi se da niže rezultate na diskriminativnoj funkciji postižu ispitanici iz subuzorka nedelinkvenata, dok više postižu ispitanici iz subuzorka delinkvenata. Da bismo utvrdili koliko je koja varijabla sudjelovala u diskriminaciji subuzorka, u tablici 2 prikazat ćemo koeficijente diskriminacije te koeficijente korelacije varijabli s diskriminativnom funkcijom.

Tablica 2. Koeficijenti diskriminacije i korelacije varijabli s diskriminativnom funkcijom

Varijabla	Koeficijenti diskriminacije	Koeficijenti korelacije
1. Lagodan život	.2809	.3331
2. Avanturizam	.0108	-.0334
3. Jednakost	-.1984	-.2585
4. Pomoć drugome	-.1777	-.2339
5. Obrazovanje	.2421	.3287
6. Snalažljivost	.1523	.2603
7. Rad	.1034	.1547
8. Obitelj	.1195	.2158
9. Zabava	.0662	.2135
10. Red	-.1573	.3232
11. Poslušnost	.5246	.6261
12. Novac	.4718	.6178
13. Zakon	.1544	.2194
14. Strpljivost	-.0079	.0503
15. Cilj	-.1106	-.0066
16. Obzirnost	-.0677	-.1432
17. Ljubav	-.0425	.0453
18. Odanost	.2179	.4459
19. Upornost	-.1478	-.0537

Varijabla koja je najzaslužnija za razlikovanje subuzoraka na diskriminativnoj funkciji je varijabla 11 - poslušnost. nakon nje slijede varijable 12 - novac, zatim varijabla 1 - lagodan život te varijabla 18 - odanost u ovoj grupi. Ostale varijable imaju manji udio u definiranju diskriminativne funkcije. Možemo zaključiti da je diskriminativna funkcija najvećim dijelom definirana doprinosom četiriju varijabli. To su: poslušnost, novac, lagodan život i odanost.

Da bismo mogli vidjeti kakve rezultate ispitanici iz subuzorka postižu na pojedinim varijablama, u Tablici 3 prikazat ćemo rezultate analize varijance za sve varijable.

Tablica 3. Rezultati analize varijance za sve varijable.

VARIJABLA	F	P	M1	M2	S1	S2
1. Lagodan život	11.403	.00128	-.2095	.2922	.9604	.9806
2. Avanturizam	1.152	.28437	-.0047	.0066	1.0022	.9969
3. Jednakost	4.152	.0405	.1461	-.2038	.9550	1.0254
4. Pomoć drugome	-.294	undefinit	.1357	-.1892	.8972	1.002
5. Obrazovanje	13.691	.0005	-.1862	.2596	1.0294	.8942
6. Snalažljivost	9.564	.0027	-.1122	.1564	1.0668	.8749
7. Rad	-2.039	undefinit	-.0789	.1100	.9244	1.0873
8. Obitelj	10.922	.0015	-.0885	.1234	1.1031	.8195
9. Zabava	1.779	.1807	-.0466	.0650	1.0024	.9929
10. Red	5.446	.0194	.1607	-.1572	1.009	.9646
11. Poslušnost	52.653	.0000	-.3936	.5488	.9359	.8099
12. Novac	39.796	.0000	-.3539	.4935	.9415	.8603
13. Zakon	-5.694	undefinit	-.1171	.1633	.8214	1.1865
14. Strpljivost	2.487	.1125	.0026	-.0036	1.0291	.9687
15. Cilj	-2.225	undefinit	.854	-.1191	.9613	1.0951
16. Obzirnost	.994	.3231	.0534	-.0744	.9878	1.0121
17. Ljubav	2.443	.1158	.0336	-.0469	1.0165	.9745
18. Odanost	12.001	.00102	-.1611	.2246	1.0442	.8874
19. Upornost	-7.131	undefinit	.1135	-.1583	1.2100	1.2100

Legenda: F-F-test

P - razina značajnosti; P kritično=0.05

M1 - aritmetička sredina za subuzorak nedelinkvenata (K=99)

M2 - aritmetička sredina za subuzorak delinkvenata (E=71)

S1 - standardna devijacija za subuzorak nedelinkvenata (K=99)

S2 - standardna devijacija za subuzorak delinkvenata 71

Na varijabli 1 - lagodan život, više rezultate postižu ispitanici iz subuzorka delinkvenata, što znači da toj vrijednosti pridaju veću važnost od nedelinkvenata. Smatramo da je ta varijabla indikator težnje za životom bez obveza i napora, te da stoga takav rezultat upućuje na nešto veću sklonost delinkvenata hedonizmu.

To je u skladu s ranijim rezultatima Petrović (1973) i Ajdukovićeve (1989).

Na varijabli 2 - avanturizam, nešto više rezultate postižu ispitanici iz subuzorka delinkvenata. Donekle začuđuje što razlika između subuzoraka nije značajnija, jer se radi o vrijednosti za koju smatramo da ima određeni "delinkventoidni" potencijal.

Na varijablama 3 - jednakost i 4 - spremnost da se pomogne drugom, više rezultate postižu nedelinkventi, a nijedna od tih varijabli ne sudjeluju značajnije u diskriminaciji.

Na varijabli 5 - obrazovanje, više rezultate postižu ispitanici iz subuzorka delinkvenata. Razlika između subuzoraka je značajna. Premda varijabla ne sudjeluje značajnije u

diskriminaciji, ipak takav rezultat začuđuje. Smatramo da se takav rezultat može objasniti time što je školski uspjeh jedan od kriterija na temelju kojih odgajanci mogu steći određene pogodnosti. Zato je moguće da delinkventi doista pridaju važnost školi (obrazovanju) kao instrumentalnoj vrijednosti za stjecanje određenih pogodnosti. Ispitanici nedelinkventi obrazovanje također doživljavaju kao instrumentalnu vrijednost, ali za neki drugi cilj, npr. za stjecanje boljeg života. Zato je vjerojatno, ako je ta pretpostavka točna, da bi delinkventi, ako bi izostao pritisak ustanove, vrlo brzo promijenili svoje vrednovanje obrazovanja i ponašanje koje je povezano za tu vrijednost.

Na varijable 6 - snalažljivost, više rezultate postižu delinkventi, kao i na varijablama 7 - rad, 8 - obitelj i 9 - zabava. Rezultati na vrijednosti rada koji nije u skladu s očekivanjima, možda se može objasniti kao i rezultat u pogledu obrazovanja, dakle rad kao sredstvo stjecanja pogodnosti.

Na varijabli 10 - red, više rezultate postižu nedelinkventi. Prema rezultatima Petrovićeve (1973) karakteristike načina života delikvenata su određena stihijnost i život od danas do sutra. Čini nam se da i taj rezultat ide donekle tome u prilog.

Na varijabli 11, više rezultate postižu ispitanici iz subuzorka delikvenata. Varijabla "poslušnost" također ima najveći doprinos u kreiranju diskriminativne funkcije. Takav rezultat također na prvi pogled može izgledati iznenađujući. Smatramo da se kroz taj rezultat odražava jedna komponenta tretmanskog efekta. Naime, ako se taj rezultat promatra zajedno s rezultatima u pogledu obrazovanja i rada, moglo bi se pretpostaviti da tretman čak i u okviru takvih relativno otvorenih institucija razvija takav, na prvi pogled prilično povoljan, sklop vrijednosti na osnovi autoritarnosti sredine ustanove za izvršenje odgojnih mjera. Kao i pozitivan odnos prema obrazovanju i radu, koji može biti sasvim površan (ili prividan), tako je i poslušnost jedna od osobina koja se favorizira u ovakvim ustanovama i također je instrumentalna za stjecanje raznih pogodnosti. Ako je ta pretpostavka točna, može se zaključiti da se za razvijanje društveno pozitivnih vrijednosti i oblika ponašanja u ovakvim ustanovama koriste postupci kojima se stvara ekstrinzična motivacija privremene i prolazne vrijednosti. To također može značiti da su, dok traje "pritisak" ustanove i tretmana, vrijednosti i ponašanje relativno prihvatljivi, ali kada taj pritisak nestane i vrijednosti i ponašanje vraćaju se na stare modele. Slično i Momirović i sur. (1974) utvrđuju da socijalne ustanove favoriziraju autoritarne (rigidne) modele ponašanja s izraženim konformističkim tendencijama.

Na varijabli 12 - novac, više rezultate postižu delinkventi. Ta je varijabla druga po redu u kreiranju diskriminativne fundacije. Indicira li takav rezultat nešto višu sklonost delikvenata materijalizmu? Mislimo da nešto veće pridavanje važnosti novcu proizlazi iz shvaćanja novca kao instrumentalne vrijednosti za ostvarenje finalne vrijednosti - lagodan život, a ne iz težnje za bogaćenjem i stjecanjem materijalnih dobara.

Na varijablama 14 - strpljivost, 15 - cilj, 16 - obzirnost, 17 - ljubav i 19 - upornost, više rezultate postižu nedelinkventi. Niti jedna od tih varijabli ne sudjeluje značajnije u kreiranju diskriminativne funkcije. Na varijabli 13 - poštovanje zakona, više rezultate postižu delinkventi, što je prilično neočekivano. Teško je pretpostaviti zbog čega je dobiven takav rezultat (možda poželjnost odgovora), ali niti ta varijabla ne sudjeluje značajnije u diskriminaciji.

Zadnja varijabla značajnije zastupljena u diskriminaciji je varijabla 18 - odanost užoj grupi. Na toj varijabli više rezultate postižu delinkventi. Takav rezultat upućuje na to da su

delinkventi bezuvjetnije odani svojoj prijateljskoj grupi od nedelinkvenata. Moguće je da to proizlazi odatle što su delinkventi imali manje mogućnosti da neke svoje osnovne potrebe zadovolje unutar primarne grupe (obitelji), pa unutar prijateljskih grupa traže neku vrstu kompenzacije, zbog čega su za njih jače i vezani. Zbog toga su vjerojatno jače i podložni raznim utjecajima (pa i negativnim) unutar tih grupa.

5. ZAKLJUČAK

Metodom robusne diskriminativne analize utvrđene su razlike u prostoru vrijednosti između dva subuzorka ispitanika: maloljetnih delinkvenata ($E=71$) i maloljetnika koji nisu delinkventi ($K=99$). Ekstrahirana je jedna diskriminativna funkcija koja je najvećim dijelom definirana doprinosom četiriju varijabli: poslušnost, novac, lagodan život i odanost. Na sve četiri varijable više rezultate postižu ispitanici iz subuzorka delinkvenata, što znači da tim vrijednostima pridaju veću važnost od ispitanika iz subuzorka nedelinkvenata. Takva konstelacija vrijednosti nije jednoznačna, i stoga se ne može jednostavno interpretirati.

Smatramo da vrijednosti - lagodan život i novac - predstavljaju jednu komponentu odnosa maloljetnih delinkvenata prema vrijednostima. Pri tome se - lagodan život pojavljuje kao finalna vrijednost (cilj) kojem ispitanici iz ovog subuzorka teže statistički značajno više od ispitanika iz kontrolnog subuzorka. Vrijednost novac predstavlja instrumentalnu vrijednost (sredstvo) koju ovi ispitanici smatraju prikladnom da bi ostvarili zadanu finalnu vrijednost, te zbog toga i toj vrijednosti pridaju statistički veću važnost od ispitanika nedelinkvenata. Ove vrijednosti možda upućuju na nešto višu sklonost hedonizmu ispitanika iz subuzorka delinkvenata.

Pridavanje veće važnosti poslušnosti vjerojatno je odraz utjecaja kojima su delinkventi izloženi tijekom izvršavanja odgojne mjere. Iz takvog rezultata može se pretpostaviti da u ustanovama za izvršenje odgojnih mjera još uvijek prevladava odgojni model utemeljen na autoritarnosti sredine i zahtjevima za poslušnošću odgajanika. Koliko je takav model prikladan za preodgoj? Njime se vjerojatno mogu postići određeni rezultati, ali su takvi rezultati najčešće kratkog daha. Slično smatraju i Mejovšek i Kovačević (1982), te Momirović i sur. (1974).

Odanost u ovoj grupi je četvrta i zadnja vrijednost koja značajnije doprinosi diskriminaciji. Smatramo da se kroz takav rezultat uočava nešto izraženija tendencija delinkvenata da se vežu za prijateljske grupe te da na taj način kompenziraju nedostatke u odnosima unutar svojih primarnih grupa, ponajprije obitelji. Takvo nekritičko vezivanje može pridonijeti pojavi delinkventnog ponašanja, osobito kad se zna da je maloljetnička delinkvencija pojava grupne fenomenologije (Hirjan, Singer, 1987; Singer, Poldrugač, Mikšaj-Todorović 1987).

Bi li se na osnovu dobivenih rezultata moglo reći da su naša očekivanja iznesena u točki 2 ovog rada potvrđena ili ne?

Na najvećem broju vrijednosti, koje smo podijelili na finalne, instrumentalne i moralne, doista su između subuzoraka utvrđene značajne razlike. Međutim, kod nekih vrijednosti (npr. obrazovanje, avanturizam, rad) rezultati su donekle iznenađujući. Kod drugih vrijednosti (npr. lagodan život, novac, snalažljivost) koje u sebi prema pretpostavci nose određeni "delinkventoidni" potencijal, razlike su u skladu s očekivanjima. Čini nam

se kako bi se moglo reći da su ta očekivanja u formalnom smislu potvrđena, ali da sadržajno rezultati donekle odstupaju od očekivanih.

Koliko su ti rezultati poopćivi na cjelokupnu populaciju maloljetnih delinkvenata? Ovdje treba biti oprezan, budući da uzorak maloljetnih delinkvenata u ovom istraživanju obuhvaća samo one pojedince kojima je izrečena odgojna mjera PBiN-a uz dnevni boravak u odgojnoj ustanovi. Oni čine malen dio u populaciji maloljetnih delinkvenata kojima se izriču odgojne mjere, a još manji dio u ukupnoj populaciji maloljetnih delinkvenata. Osim toga, po svojim karakteristikama to su oni delinkventi kod kojih su poremećaji još uvijek relativno nižeg stupnja i intenziteta, pa se i tome vjerojatno mogu pripisati neki neočekivani rezultati. Vjerojatno bi razlike bile izraženije da su uzorak delinkvenata činili teži slučajevi.

Premda rezultati nisu slijedili u potpunosti naše pretpostavke, ipak se bar donekle može uočiti sklapanje vrijednosti po modelu cilj-sredstvo. Ako taj model ima realnu opstojnost, tada bi mogao biti koristan i za penološku praksu. Ako je neko delinkventno ponašanje rezultanta zadanih ciljeva i odabranih sredstava, tada bi se korekcija takvog ponašanja trebala usmjeriti prema promjeni ili cilja ili sredstva. Tu izmjenu trebalo bi postići utjecajem na vrijednosti koje subjekt prihvaća. Osobito bi bilo potrebno pokušati utjecati na neprikladne modalitete akcije kojima se subjekt odnosi prema svojoj okolini (instrumentalne vrijednosti), i to zbog toga što su ti modaliteti akcije lakše podložni promjeni od ciljeva (finalnih vrijednosti) u čijoj su funkciji te zbog toga što su ti modaliteti akcije, u krajnjoj liniji, samo delinkventno ponašanje.

LITERATURA:

1. Ajduković, M. (1989) **Vrijednosne orijentacije maloljetnih delinkvenata**. Zagreb: Narodne novine.
2. Bakić, D. (1995) **Razlike između maloljetnih delinkvenata i nedelinkvenata u odnosu na prihvaćene vrijednosti**, Magistarski rad. Zagreb: Fakultet za defektologiju.
3. Budanovac, A. (1991) **Socijalne vrijednosti, motivacija i konativne dimenzije KP ustanove zatvorenog tipa**. Magistarski rad. Zagreb: Fakultet za defektologiju.
4. Hirjan, F., Singer, M. (1987) **Maloljetnici u krivičnom pravu**. Zagreb: Globus.
5. Kluckhohn, C. (1954) Values and value orientations in the theory of action. **Parsons and Shils: Toward general theory of action**. Harvard.
6. Kovačević, V., Stančić, V., Mejovčec, M. (1988) **Osnove teorije defektologije**. Zagreb: Fakultet za defektologiju.
7. Magdalenić, I., Kovačević, V. (1988) **Vrijednostne orijentacije jugoslavenskih seljaka**. Rukopis rada objavljenog na Radio-Zagrebu.
8. Mejovšek, M., Kovačević, V. (1982) Povezanost efikasnosti resocijalizacije s nekim osnovnim socijalnim stavovima maloljetnika s delinkventnim ponašanjem. **Defektologija**. 1-2, Zagreb: Fakultet za defektologiju.
9. Momirović, K. i sur. (1974) Relacije kognitivnih i konativnih karakteristika maloljetnih delinkvenata i efikasnosti resocijalizacije nakon penalnog tretmana. **Defektologija**. 1-2, Zagreb: Fakultet za defektologiju.
10. Petrović, M. (1973) **Vrijednosne orijentacije delinkvenata**. Disertacija. Beograd: Institut za kriminološka i sociološka istraživanja.

11. Radin, F. (1988) **Fragments omladine**. Zagreb: IDIS.
12. Rot, N., Havelka, M. (1973) **Nacionalna vezanost i vrijednosti kod srednjoškolske omladine**. Beograd: Institut društvenih nauka.
13. Singer, M., Poldrugač, V., Mikšaj-Todorović, Lj. (1987) **Kriminalitet djece i maloljetnika**. Skripta. Zagreb: Fakultet za defektologiju.

Summary

***DIFFERENCES IN VALUE ORIENTATIONS BETWEEN YOUTH DELINQUENTS
AND NON-DELINQUENTS***

Danko Bakić

Value orientations of 171 juvenile delinquents and 99 non-delinquents were studied. Discriminative function of four variables - obedience, easy life, money and loyalty - were found as more important for delinquents. Based on that results, it looks like delinquents are giving higher importance to hedonistic orientation (easy life, money) and that they are more biased toward authority (obedience) and non-critical bonding to subgroups (loyalty) than non-delinquent youth.